

FORSVARSFORLIG 2010 – 2014

København, den 24. juni 2009

Der er mellem Venstre, Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Det Konservative Folkeparti, Radikale Venstre og Liberal Alliance indgået følgende aftale om forsvarets ordning for perioden fra og med 2010 til og med 2014.

Indledning

Det danske forsvar har grundlæggende til formål at hævde Det Danske Riges suverænitet og sikre landets fortsatte eksistens og integritet.

Samtidig har forsvaret i lyset af de seneste årtiers sikkerhedspolitiske udvikling i stadig videre omfang indtaget rollen som et af flere væsentlige redskaber i en aktiv dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik, der kan bidrage til forebyggelse af konflikter og krig samt fremme demokrati og frihed i verden med respekt for menneskerettighederne.

Forsvaret gennemgår i den forbindelse og i lyset af fraværet af en konventionel trussel mod dansk territorium en omfattende transformation fra et traditionelt mobiliseringsforsvar til et moderne deployerbart forsvar. Dansk forsvar er efter en international målestok kommet langt i denne transformationsproces, og det er afgørende, at processen fortsættes.

Danmarks medlemskab af NATO er en hjørnesteen i dansk sikkerheds- og forsvarspolitik. Danmarks suverænitet sikres i et strategisk perspektiv gennem NATO's artikel 5-forpligtigelse til kollektivt forsvar af alliansens territorium, samtidig med at NATO kan udgøre en ramme for dansk forsvares deltagelse i internationale missioner. Danmark vil således fortsat arbejde for en fortløbende transformation af Alliancen og medlemsstaternes militære styrker, herunder i relation til styrkelse af Alliancens krav til de militære styrkes anvendelighed.

Et aktivt dansk engagement i FN er en anden hjørnesteen i dansk sikkerheds- og forsvarspolitik. Der bør derfor fra dansk side arbejdes for, at FN fortsat vil udgøre fundamentet for det internationale system som kilden til global legitimitet og normdannelse. Endvidere bør Danmark bidrage

til at styrke FN's kapacitet til at gennemføre fredsbevarende operationer. Dette kan bl.a. ske gennem et målrettet samarbejde i nordisk regi. Det allerede igangværende nordiske samarbejde om træning og uddannelse af afrikanske fredsbevarende styrker fortsættes og intensiveres, ligesom eventuelle muligheder for fælles nordisk fredsbevarende indsats i rammen af FN forfølges.

Endvidere skal det danske forsvar ved en evt. ophævelse af det danske forsvarsforbehold kunne deltage i EU's indsats uden for Unionens område med henblik på fredsskabelse, fredsbevarelse, konfliktforebyggelse, humanitære operationer og styrkelse af international sikkerhed i overensstemmelse med principperne i FN-pagten.

Det sikkerhedspolitiske afsæt for denne aftale baserer sig på den sikkerhedspolitiske udredning i beretningen fra Forsvarskommissionen af 2008. Vedrørende forswarets fremtidige rolle konkluderes det bl.a. i den forbindelse i beretningen, at efterspørgslen efter danske militære bidrag ikke vil mindskes, og at en fortsat omstilling af dansk forsvar hertil er helt nødvendig.

Vestlige militære styrker, herunder det danske forsvar, skal fortsat kunne udkæmpe konventionelle konflikter, men der vil i stigende omfang være behov for at kunne deltage i andre typer konflikter, herunder oprørsbekæmpelse, fredsskabende indsatser og hjælp til genopbygning.

Sammenfattende anbefales det i Forsvarskommissionens beretning, at det nuværende ambitionsniveau for dansk forsvars evne til at bidrage til internationale operationer bør fastholdes. På den baggrund er forligspartiernes konkretisering af ambitionsniveauet anført i nærværende aftales afsnit om forswarets struktur og opgaveløsning og danner herved grundlag for denne aftale.

Samtidig forventes de arktiske områder at få stigende international betydning. Afsmeltning af polarisken som følge af den globale opvarmning vil åbne nye muligheder for råstofudvinding og åbning af nye sejlruiter. Den stigende aktivitet vil forandre regionens geostrategiske betydning og vil derfor på sigt medføre flere udfordringer for dansk forsvar.

Forswarets opgaver kan inddeles i nationale og internationale opgaver.

De nationale opgaver består - udover overvågning af territoriet og suverænitetsbevarelse - af en række mere civilt prægede opgaver til støtte for det danske samfund, som f.eks. redningsopgaver, miljøopgaver samt støtte til en række andre myndigheder, såsom politi, beredskabsmyndigheder og Skat mv.

De internationale opgaver vil typisk falde inden for hovedområderne; væbnet konflikt, stabiliseringsopgaver og international ordenshåndhævelse.

I relation til internationale opgaver peger Forsvarskommissionens beretning på, at forswarets deployerbare kapaciteter i princippet bør kunne indsættes globalt. Det betyder bl.a., at forsvaret bør kunne indsætte styrker i klimatisk og terrænmæssigt krævende områder, som f.eks. ørken-

og bjergområder. Endvidere bør forsvaret kunne operere i områder med begrænset infrastruktur og i urbaniserede områder. Samlet vil disse operationsvilkår derfor stille store krav til forsvarets personel, materiel, uddannelse, logistisk kapacitet og mobilitet, herunder f.eks. strategisk sø- og lufttransportkapacitet.

Det fremgår endvidere af Forsvarskommissionens beretning, at operationsmiljøet også fremover forventes at stille store krav til forsvarets enheder, herunder til uddannelse og materiel. Den hidtidige og den forventede udvikling inden for internationale operationer peger f.eks. på, at det fremtidige operationsmiljø vil kunne være præget af et højt trusselsniveau. Det heraf afledte behov for personelbeskyttelse stiller store krav til både materiel, personel og uddannelse af styrkebidrag. Samtidigt forventes det, at dansk forsvar i forbindelse med internationale missioner i stigende grad skal indstille sig på at blive konfronteret med såvel asymmetriske virkemidler (såsom improviserede sprængladninger (vejsidebomber) og selvmordsangreb), som mere traditionelle virkemidler (f.eks. indirekte ild fra raketter og morterer).

Mere teknisk avancerede virkemidler, som langtrækkende raketter og missiler samt angreb i cyberspace mod computersystemer, må endvidere kunne forventes anvendt mod danske styrkebidrag fra alle tre værn.

Samtidig hermed vil forsvaret jf. Forsvarskommissionens beretning fortsat kunne blive indsat mod mere konventionelt organiserede og opererende modstandere. Forligspartierne er enige om, at forsvaret skal bibeholde evnen til også at udkæmpe og vinde denne type konflikter.

Forligspartierne er endvidere enige om, at udviklingen i overensstemmelse med Forsvarskommissionens beretning peger på, at efterspørgslen efter danske bidrag til internationale operationer ikke vil blive mindre, og at der ofte vil være tale om længerevarende operationer. Dette understreger behovet for, at forsvarets operative kapaciteter samlet set bør være tilstrækkeligt robuste og udholdende til at understøtte og opretholde et langvarigt internationalt engagement. Herudover bør forsvaret besidde evnen til i særlige situationer at udsende flere eller større bidrag i kortere tid, samt evnen til at udsende styrkebidrag med kort varsel i forbindelse med krigsstyring, humanitære katastrofer, evakueringsoperationer, demonstration af solidaritet, NATO's vilje mv., hvilket bl.a. sikres gennem deltagelse i NATO's udrykningsstyrker.

Det fremgår endvidere af Forsvarskommissionens beretning, at der i fremtiden ses et voksende behov for, at forsvaret kan bidrage til militær kapacitetsopbygning, forebyggende for at forhindre konflikt såvel som sideløbende med f.eks. løsning af stabiliseringsopgaver i en konflikt. Samtidig forventes det også fremadrettet, at formålet med stabiliseringsoperationer – og til dels væbnede konflikter – kun kan opnås ved integration af militære og civile virkemidler i operationsområdet. Dette betyder på den ene side, at det igangsatte samtækningsarbejde skal fastholdes og videre udbygges. På den anden side medfører dette forhold, at opnåelse af målet for en militær operation ofte er afhængig af civilrettede tiltag, som f.eks. genopbygning. For at sikre fremtidig militær og overordnet politisk succes i internationale operationer er det derfor

som udgangspunkt nødvendigt, at forsvaret fortsat i begrænset omfang også kan bidrage til genopbygning – især i operationsområder, hvor civile genopbygningskapaciteter ikke kan eller vil operere på grund af sikkerhedssituationen. Det kan typisk være tilfældet, hvor sikkerhedssituationen i en overgangsperiode vanskeliggør, at civile aktører kan operere.

Det følger af ovenstående, at forsvaret skal kunne håndtere mange forskellige typer opgaver. Forsvaret skal fortsat kunne deltage i vanskelige og intensive operationer, herunder fortsætte bidraget til det danske engagement i Afghanistan i de kommende år i overensstemmelse med Afghanistan-strategien, men forsvaret skal også bevare og udvikle evnen til at håndtere andre typer af stabiliseringsopgaver og international ordenshåndhævelse, herunder fortsat kunne deltage i missionstyper som f. eks. KFOR-missionen i Kosovo og indsatsen mod pirateri ud for Afrikas Horn.

Hovedudfordringer i den kommende forligsperiode

Som nævnt skal den igangværende transformation af forsvaret fortsættes. Forsvaret har som led i denne gennemgået en omfattende reorganisering i den sidste forligsperiode. I denne forligsperiode er der behov for, at der både sikres en konsolidering af denne reorganisering, samtidig med, at den målrettede videreudvikling af forsvarets struktur og opgaveløsning fortsættes. For at styrke grundlaget for en fortsat omstilling af forsvaret er der behov for, at de igangsatte forbedringer af forsvarets økonomistyring fortsættes og styrkes yderligere, og at forsvarets egen evne til at sikre en professionel og omkostningseffektiv opgavetilrettelæggelse og – løsning fortsat styrkes. Denne målsætning omfatter også hjemmeværnet.

De seneste år er der sket markante ændringer af vilkårene i forbindelse med gennemførelse af forsvarets internationale operationer i form af udviklingen i de taktiske truslers karakter, den højere intensitet i missionerne, det større antal af - og afstand til de internationale operationer samt den store spredning af styrkebidragene inden for de enkelte missionsområder. Disse ændringer har ført til, at der for nærværende er en ubalance mellem forsvarets opgaver og ressourcer, således at forsvaret ved indgangen til forligsperioden står med ekstraordinære og væsentlige økonomiske udfordringer. Samtidig har forsvaret ved indgangen til forligsperioden ca. 2.300 ubesatte stillinger.

Forligspartierne er enige om, at hovedudfordringerne i forligsperioden 2010-2014 vil omfatte:

1. En fortsat konsolidering af forsvarets struktur, efter den omfattende reorganisering fra sidste forligsperiode, samtidig med at den igangværende omstilling og transformation af forsvaret fortsættes og derfor tilpasses strukturen på en række områder.
2. Udviklingen i forsvarets operative opgaveløsning og de stadigt mere krævende vilkår i forbindelse med operationerne har stor betydning for bl.a. personellets sikkerhed, mate-

rielinvesteringer og materieldrift. Der er således f.eks. behov for sikkerhedsudstyr, nyt materiel, klimatilpasning, modernisering og opdatering af eksisterende materiel samt materiel til uddannelse og træning, ligesom nedslidningen af materiellet og forbruget af reservedele og ammunition er voldsomt øget i de senere år. Disse forhold skal der rettes op på.

3. Forsvaret løser som nævnt en række mere civilt prægede - og for samfundet vitale - opgaver. Forsvaret benytter sig i den forbindelse både af rent militære kapaciteter, men også af særlige til opgaven målrettede kapaciteter. Forligspartierne er enige om, at det skal sikres, at begge kapacitetstyper udnyttes på den for samfundet og for forsvarrets økonomi mest hensigtsmæssige måde.
4. Tidssvarende og moderne etableringer, uddannelsesfaciliteter og indkvarteringsforhold er vigtige for et omstillingsparat forsvar. Endvidere trænger vedligeholdelsen af en del af forsvarrets etableringer sig på. Frigivelse af ressourcer hertil bør derfor indgå i forsvarrets fortsatte sikring af optimal opgavevaretagelse.
5. De effektiviseringskrav, der stilles til resten af forsvaret stilles som udgangspunkt også til hjemmeværnet. Derfor skal hjemmeværnet og Hjemmeværnskommandoens organisation og drift tilpasses og effektiviseres.
6. Værnepligten står fremadrettet over for en række udfordringer, og rekrutteringsindsatsen skal være bredere og fokuseres mod hele ungdomsårgangen. Derfor iværksættes i forligningsperioden en nærmere undersøgelse af værnepligten.
7. Forsvaret har i de senere år arbejdet på at styrke indsatsen inden for økonomistyring, Dette arbejde skal forstærkes, så der sikres et stærkere fokus på økonomistyring og effektiv opgavevaretagelse i forsvaret. Derfor iværksættes der et arbejde til sikringen af dette.

Forsvarets struktur og opgaveløsning

For at styrke forsvarrets parathed til omstilling og bidrag til de sikkerhedspolitiske udfordringer Danmark står over for, medfører denne aftale følgende ændringer og videreudvikling af forsvarrets struktur;

- Mulighederne for at samle forsvarrets officersskoler som en fælles organisatorisk enhed undersøges.
- Der skal være en øget fokus på ændret tilrettelæggelse af de i forsvaret indeholdte bevillings- og incitamentsstrukturer i forhold til strukturelle ændringer. Det skal således fx sikres, at enhedschefer motiveres til at gennemføre virksomheden på en tilfredsstillende og

omkostningsbevidst måde, herunder at der også lokalt er incitament til at optimere strukturer og processer.

Desuden er forligspartierne enige om, at der med henblik på en fortsat udvikling af forsvaret iværksættes et udvalgsarbejde om mulighederne for at forbedre forsvarets samlede etablingsstruktur i relation til ønsket om et fortsat højt internationalt engagement, effektiv drift og optimal opgaveløsning. I denne forbindelse gennemføres en undersøgelse af, om forsvarets nuværende operative og geografiske struktur medfører u hensigtsmæssige konsekvenser i relation til forsvarets personel og personelstruktur, herunder for bl.a. rekruttering, fastholdelse, uddannelse og operativ anvendelse af forsvarets personel. Såfremt der i denne forbindelse konstateres væsentlige problemområder eller fremadrettede udfordringer, skal der fremsættes forslag til afhjælpning heraf. Resultatet af udvalgets arbejde fremlægges for forligspartierne senest i efteråret 2011. Kommissorium for undersøgelsen forelægges forligskredsen.

Som nævnt i Forsvarskommissionens beretning udsendes forsvarets kapaciteter i form af enheder, elementer og enkeltpersoner, idet det bør tilstræbes, at der trækkes bredt på den operative struktur i forsvaret, ikke mindst af hensyn til en jævn fordeling af belastningen på forsvarets personel og struktur. Således vil opretholdelse af udsendte kapaciteter svarende til op til ca. 2.000 soldater kunne opnås ved en kombination af nogle af nedenstående eksempler, som ikke er udtømmende. Det bemærkes, at sammensætning af de enkelte bidrag, herunder størrelse mv., som oftest vil skulle tilpasses mulighederne for samarbejde med andre nationer.

- Hæren bør samtidig kunne udsende op til to enheder organiseret som kampgrupper samt et antal mindre bidrag. For kampgrupperne gælder, at de sammensættes afpasset efter behov, og de vil således kunne variere i størrelse, typisk fra ca. 300 og op til ca. 800 soldater. Tilsvarende sammensættes mindre bidrag af underafdelingsstørrelse – typisk ca. 150 soldater – i forhold til behovene.
- Søværnet bør med tilgang af tre nye fregatter samtidigt kunne udsende op til to enheder i form af fregatter, støtteskibe eller inspektionsskibe. Hertil kommer muligheden for periodevis at udsende mindre bidrag i form af eksempelvis fartøjer af Flyvefisken-klassen (Standard Flex 300) samt Søværnets Taktiske Stab.
- Flyvevåbnet bør samtidigt kunne udsende op til tre bidrag, der typisk vil kunne udgøres af transportfly, helikoptere, kampfly samt kontrol- og varslingsbidrag. Endvidere bør flyvevåbnet kunne bidrage med en taktisk stab samt en række specialiserede bidrag i form af eksempelvis støtte til at laste og losse fly samt støtte til drift af lufthavne mv.
- Øvrige bidrag fra hæren, søværnet, flyvevåbnet og hjemmeværnet vil kunne omfatte specialoperationsstyrker, mindre enheder og elementer til militær kapacitetsopbygning samt enkeltpersoner til stabe, observatører mv.

Styrkebidragene skal som udgangspunkt kunne løse normalt forekommende opgaver inden for alle tre opgavetyper: væbnet konflikt, stabiliseringsopgaver og international ordenshåndhævelse. Forhold i de aktuelle missionsområder – som f.eks. Afghanistan – såsom højt intensitetsniveau, store geografiske afstande, ringe infrastruktur og belastende klima, kan medføre øget belastning og merudgifter, der kan reducere mulighederne for at opretholde udsendte bidrag eller udsendelse af yderligere bidrag.

Samtidig vil relativt dyre materiel tung styrkebidrag som skibe og fly - der bidrager til den operative opgaveløsning med en effekt, der ikke alene kan måles i antallet af soldater, der indgår i de pågældende bidrag - i perioder kunne reducere de økonomiske muligheder for at udsende et stort antal soldater.

Operativ struktur, opgaver og kapaciteter

Forligspartierne er enige om, at forsvarets ressourcer som udgangspunkt i højere grad skal følge de aktuelle opgaver.

Hæren

Erfaringen fra hærens indsættelse i internationale operationer viser, at hæren primært indsætter enheder af bataljonsstørrelse, hvortil elementer fra alle hærens våbenarter kan knyttes; såkaldte bataljonskampgrupper. Hærens operative struktur har imidlertid hidtil ikke i tilstrækkelig grad afspejlet dette, hvorfor hærens enheder erfaringsmæssigt har skullet omrybdes og sammensættes fra gang til gang i forbindelse med internationale operationer.

På denne baggrund er der enighed om, at hærens operative struktur skal fokuseres omkring bataljonskampgruppeniveauet og tilpasses de krav, som de langvarige indsættelser i internationale operationer medfører. Endvidere styrkes de områder, hvor bemanningen i dag er for lille, og dermed styrkes evnen til at opretholde flere samtidige styrkebidrag udsendt i langvarige internationale operationer, således at hæren kan leve op til det opstillede ambitionsniveau.

Udover evnen til at udsende bataljonskampgrupper skal hæren fastholde en evne til efter et længere varsel at indsætte en enhed af brigadestørrelse. Støtteenheder skal være modulopbyggede og kunne indsættes i rammen af bataljonskampgrupper. Hæren fastholder en ildstøttekapacitet, der målrettes mod indsættelse i internationale operationer.

Søværnet

Søværnets evne til løsning af internationale opgaver skal udvikles. I den foregående forligsperiode er anskaffet store sejlene enheder til søværnet i form af fregatter, støtteskibe og inspektionsfartøjer.

Med henblik på således at styrke søværnets evne til at deltage i internationale operationer, evnen til at støtte operationer på landjorden samt evnen til opgaveløsning i Nordatlanten og Arktis

anskaffes i forligsperioden nye skibsbaserede helikoptere, der dels udvider de større sejlede enheders indsættelsesevne, dels kan erstatte de nuværende Lynx helikoptere. Der anskaffes en helikoptertype, der fleksibelt kan støtte enhedernes opgaveløsning både internationalt og i Nordatlanten, det vil sige løse opgaver i relation til bl.a. transport, overvågning, eftersøgning og redning. Det tillægges vægt, at en sådan helikopter bl.a. kan styrke evnen til at støtte operationer på land.

Endvidere skal søværnets evne til opgaveløsning i det nordatlantiske område styrkes yderligere ved på sigt at erstatte den sidste inspektionskutter i Grønland af et nyt og væsentligt større inspektionsfartøj. Dette skal tillige ses i lyset af det ændrede trafikmønster ved Grønland og det heraf følgende krav om at kunne operere længere væk fra kysten.

Flyvevåbnet

Flyvevåbnets evne til længerevarende udsendelse af luftmilitære styrkebidrag i internationale operationer skal udvikles. Den eksisterende støttestruktur justeres, så evnen til at kunne opretholde fly eller helikopterbidrag deployerede uden for Danmark i længere perioder, herunder C-130J Hercules fly, styrkes.

Kapacitet til troppetransport er under etablering i form af EH101-helikoptere i troppetransport-udgaven. Der er enighed om, at denne kapacitet skal etableres og stilles til rådighed for udsendelse i internationale operationer. Herunder opbygges den nødvendige logistiske støtte hertil.

Særligt om kampfly

Der skal i forbindelse med nationale operationer på både kort og længere sigt løses opgaver i form af suverænitetsbevarelse af det nationale luftrum samt overvågning af nationalt interesseområde. Der vil fremadrettet også fortsat være relevante opgaver for kampfly i forbindelse med alle typer internationale opgaver.

Forligspartierne er derfor enige om, at forsvaret fortsat skal opretholde en kampflykapacitet til suverænitetsbevarelse af det nationale luftrum samt overvågning af nationalt interesseområde. Forsvaret skal endvidere fortsat opretholde en kapacitet til udsendelse af kampfly til internationale opgaver.

Der er enighed om, at F-16 strukturen tilpasses i den kommende forligsperiode med henblik på at reducere driftsudgifterne, herunder at antallet af operative F-16 fly reduceres.

Forligspartierne lægger vægt på, at processen vedrørende anskaffelsen af nye kampfly er tilrettelagt som en åben proces baseret på et uvildigt beslutningsgrundlag, der bidrager til en offentlig debat. Se i øvrigt bilag 1 for beskrivelse af processen.

Værnsfælles løsninger

Officersskoler

Mulighederne for at samle forsvarets officersskoler som en fælles organisatorisk enhed undersøges.

Helikoptere

Søværnets og flyvevåbnets helikoptere integreres organisatorisk i Helicopter Wing på Flyvestation Karup, således at alle forsvarets helikoptere er samlet i én enhed.

Militær kapacitetsopbygning

Erfaringen fra forsvarets indsættelse i stabiliseringsoperationer peger entydigt på, at det er af afgørende succes i en international mission, at der lokalt opbygges kompetente sikkerhedsstrukturer, herunder militære kapaciteter. Der er således et stort behov for, at forsvaret har kapacitet til at uddanne og træne lokale sikkerhedsstyrker, således at disse opbygger kapacitet til selv at løse lokale konflikter og tage ansvaret for løsning af sikkerhedsopgaverne. Denne uddannelses- og træningsopgave kan spænde vidt, gående fra f.eks. uddannelse af udenlandsk personel i Danmark over udsendelse af stabslignende bidrag til lande med militært udviklingsbehov til udsendelse af uddannelseshold til uddannelse af lokale sikkerhedsstyrker i missionsområdet før, under og efter en eventuel konflikt. Forsvaret har hidtil ikke haft dedikerede kapaciteter til sådanne opgaver. Kapaciteten til løsning af sådanne opgaver har således dels været begrænset, dels måttet etableres fra gang til gang ved at trække personel ud af det øvrige forsvar. Dette har bidraget til belastningen af personellet. Forsvaret vil fortsat også i et vist omfang deltage i mere traditionelle kapacitetsopbygningsopgaver, som det eksempelvis finder sted på Balkan, i Ukraine og Georgien.

På denne baggrund er der enighed om, at forsvarets evne til at løse kapacitetsopbygningsopgaver skal styrkes, således at forsvaret fremadrettet kan bidrage yderligere til denne type opgaver i internationalt regi, herunder særligt i rammen af FN. Der etableres således dedikerede kapaciteter i forsvaret til kapacitetsopbygning, ligesom operative kapaciteter i værnene samt i hjemmeværnet fortsat pålægges at kunne udføre kapacitetsopbygningsopgaver.

Computer Network Operations

Som øvrige dele af det moderne samfund vil forsvaret være stadigt mere sårbart over for bl.a. hackerangreb på informations- og kommunikationsinfrastruktur, ligesom anvendelsen af cyberspace generelt får hastigt stigende betydning i forbindelse med militære operationer. Cyberspace er med andre ord blevet et kamprum. Denne udvikling stiller derfor stigende krav til forsvarets kapacitet til defensive og offensive foranstaltninger i cyberspace.

Der er på denne baggrund enighed om, at der oprettes en Computer Network Operations (CNO) kapacitet inden for Forsvarsministeriets område med henblik på at forsvare egen brug af og forhindre modstanderes udnyttelse af cyberspace. En sådan kapacitet skal kunne indsættes til støt-

te for både nationale og internationale operationer. En CNO-kapacitet inden for Forsvarsministeriets område skal endvidere have evnen til at samarbejde med samfundets øvrige kapaciteter på dette område og med tilsvarende kapaciteter i andre lande. CNO-kapacitetens elementer bør være samplacerede med henblik på opnåelse af størst mulig synergieffekt og etablering af et fagligt miljø af tilstrækkelig størrelse og robusthed.

Planlægningskapacitet til blandt andet FN

Kapacitet til planlægning af f.eks. humanitære operationer, der kan omfatte både militære bidrag fra alle værn og bidrag fra relevante civile myndigheder mv., vurderes fremadrettet at blive yderligere efterspurgt, ikke mindst i rammen af FN-operationer.

Der er på den baggrund enighed om, at værnenes taktiske føringsstabe skal kunne stilles til rådighed for FN som planlægningskapacitet i forbindelse med FN-operationer, herunder som erstatning for SHIRBRIG's kapacitet på dette område. Stabene kan i denne rolle indsættes individuelt eller som en samlet kapacitet.

Med udgangspunkt i denne kapacitet udvikles værnenes taktiske føringsstabe til som samlet kapacitet at kunne planlægge og lede indsættelse af relevante kapaciteter fra samfundets samlede beredskab for eksempel i forbindelse med humanitære indsættelser, evakueringsoperationer mv., f.eks. som følge af naturkatastrofer. Sådanne opgaver forudses enten løst selvstændigt i nationalt regi, f.eks. i tilfælde af en evakueringsoperation, eller som et bidrag til en multinational indsats.

På baggrund af forsvarets eksisterende struktur, kapaciteter og taktiske føringsstabe opbygges evnen til, situations- og opgavebestemt, at sammensætte en midlertidig Task Force med henblik på forberedelse og indsættelse af relevante kapaciteter i forbindelse med humanitære indsættelser, evakueringsoperationer mv. Evnen til at etablere denne Task Force vil dels styrke den danske evne til at gennemføre humanitære indsættelser og evakueringsoperationer mv., dels styrke forsvarets evne til planlægning og ledelse af komplekse og værnsfælles operationer.

Særligt om Grønland og Arktis

Som tidligere nævnt vil afsmeltning af polariseringen som følge af den globale opvarmning og den deraf følgende stigende aktivitet i Arktis forandre regionens geostrategiske betydning og derfor medføre flere opgaver for dansk forsvar.

Der gennemføres en effektivisering af de nordatlantiske operative kommandoers struktur, så der tages hensyn til den reelle og forventede udvikling i og omkring Grønland og Færøerne. Grønlands Kommando og Færøernes Kommando samles i en værnsfælles arktisk kommando. Den mest hensigtsmæssige placering af kommandoen undersøges og afklares. I samme forbindelse undersøges, om Thulebasen kan spille en større rolle i forbindelse med forsvarets opgaveløsning i og ved Grønland i samarbejde med andre partnerlande. Tilpasningen af de nordatlantiske ope-

rative kommandoer vil ske gennem dialog med Grønland og Færøerne, hvor alle parter inddrages og får mulighed for medindflydelse.

Endvidere udpeges der ud fra forsvarets eksisterende kapaciteter en arktisk indsatsstyrke, som situationsbestemt kan etableres og sammensættes af enheder af alle værn med arktisk kapacitet. Indsatsstyrken vil medvirke til en generelt større dansk kompetence på området og vil kunne indsættes i Grønland eller i internationale opgaver i arktisk miljø.

Der er enighed om, at der som følge af den forventede udvidelse af trafikmængden og aktivitetsniveauet i forligsperioden gennemføres en egentlig risikoanalyse for havmiljøområdet i og omkring Grønland.

Der er enighed om, at der i forligsperioden gennemføres en omfattende analyse af forsvarets fremtidige opgaveløsning i Arktis, herunder om der kan være fordele ved at indgå i et tættere samarbejde med andre nordiske lande, USA, Canada, Rusland og Storbritannien omkring overvågning og lignende, samt om der ved Grønland – i lighed med andre havområder – kan implementeres og videreudvikles overvågningssystemer og lignende for skibsfarten. Implementering af sådanne systemer forventes i givet fald at kunne forbedre forsvarets muligheder for at bygge et situationsbillede i og omkring Grønland og herved fokusere indsættelsen af de til rådighed værende operative kapaciteter.

Det kan i forbindelse med den tidligere nævnte analyse af den fremtidige opgaveløsning i det arktiske område overvejes også at anvende f.eks. kampfly til lejlighedsvis opgaveløsning i relation til overvågning og suverænitetsbevarelse i og omkring Grønland.

Endvidere undersøges mulighederne for i forligsperioden at på kort sigt at styrke inspektionsflykapacitetens opgaveløsning i og omkring Grønland. Det undersøges tillige, om ubemandede systemer og satellitbaseret overvågning på længere sigt kan løse visse af de opgaver, inspektionsflykapaciteten løser i dag.

Forsvarets støttestruktur

Forsvarets støttestruktur og – processer er i de seneste år blevet gennemgribende rationaliseret og effektiviseret via en centralisering af støttevirksomheden i værnssfælles, funktionelle tjenester. Konceptet med de funktionelle tjenester fastholdes.

Der er imidlertid enighed om, at forretningsmodellen for støtteområdet og de funktionelle tjenester udvikles yderligere, således at kunde-leverandørforholdet mellem det omgivende forsvar og de funktionelle tjenester tydeliggøres, herunder at der etableres relevante aftaler, styringsværktøjer mv. Tillige bør der etableres en hensigtsmæssig incitamentsstruktur for forsvarets enheder, der er kunder hos de funktionelle tjenester, således at enhederne tilskyndes til at anvende færrest mulige ressourcer på støtteområderne.

Støttevirksomheden skal som udgangspunkt tilrettelægges og gennemføres under hensyn til operative enheders behov og decentrale vilkår. Samtidigt skal der ske en styrkelse af de lokale chefers muligheder for at disponere støtteydelse i forhold til lokale behov.

I forbindelse med forsvarsforliget fra 2004 blev det besluttet at afhænde Sjølsmark Kaserne, og at Hevring Skydeterræn skulle søges mageskiftet og nedlagt. Siden da har forsvarrets behov for skyde- og øvelsesterræner samt etableringer imidlertid været stigende, bl.a. på grund af det store uddannelsesbehov i forbindelse med klargøring til internationale operationer samt forsvarrets stigende materielindhold. Forsvaret har derfor i en kommende forligsperiode fortsat behov for Hevring Skydeterræn. På denne baggrund er der enighed om, at Hevring Skydeterræn ikke afhændes men fortsat anvendes af forsvaret. Hvad angår Hevring tillægges det stor vægt, at forsvarrets anvendelse ikke tilføjer naboer mv. unødige gene og ulempe. Ud fra en samlet vurdering, herunder af de økonomiske forhold i relation til eventuel afhændelse af Sjølsmark Kaserne, afhændes denne ikke.

Forsvarets arealer og etableringer indgår som en del af samfundets samlede mængde af faciliteter. Forligspartierne er derfor enige om, at offentligheden i videst muligt omfang skal have mulighed for - i de perioder, hvor disse ikke benyttes af forsvaret - at benytte forsvarrets arealer og faciliteter under rimelige vilkår, der medvirker til at understøtte offentlighedens brug og understrege samspillet mellem forsvaret og det øvrige samfund.

Forligspartierne er enige om, at der i forligsperioden afsættes 100 mio. kr. til vedligeholdelse af forsvarrets militærhistoriske bygninger, eksempelvis Nyboder.

Der gennemføres en analyse af den overordnede opgaveportefølje for Forsvarets Sundhedstjeneste og snitfladerne til det offentlige sundhedssystem med henblik på at afdække mulige effektiviseringsgevinster for forsvaret som helhed.

Forsvarets personel

Forsvaret skal fortsat fokusere på medarbejderne som forsvarrets vigtigste ressource.

Forligspartierne er på den baggrund enige om at fortsætte allerede iværksatte tiltag på personelområdet, for at sikre, at forsvaret kan rekruttere, uddanne og fastholde det nødvendige personel. Desuden undersøges det, om der er basis for yderligere initiativer overfor familier til udsendte soldater.

Forsvarets opgaveløsning og konditionerne, hvorunder de løses, har ændret sig markant henover de senere år. Forligspartierne er på den baggrund enige om, at der bør foretages en undersøgelse af, hvorvidt den måde, personellet aflønning er sammensat og forvaltes på, fortsat

er tidssvarende, eller om tillægsstruktur mv. kunne søges aftalt mere enkel og mindre bureaukratisk.

Særligt om rekruttering

Forligspartierne finder, at det – blandt andet set i lyset af forsvarets aktuelle bemandsingssituation samt det komplekse og intensive miljø, forsvarets personel forventeligt skal virke under i forsvarets fremadrettede opgaveløsning – fremadrettet skal sikres, at forsvaret har det bedst og bredest mulige rekrutteringsgrundlag. Rekrutteringsindsatsen skal i yderligere grad fokuseres mod hele ungdomsårgangen og ikke kun mod de unge, der årligt aftjener værnepligt i forsvaret.

Kvinder i forsvaret

Forligspartierne er enige om, at forsvaret skal videreudvikle de nuværende initiativer for at sikre en højere procentandel af kvindelige ansatte, herunder – under anvendelse af bl.a. eksternt bistand – også fortsat have fokus på de kulturelle eller traditionsrelaterede forhold i forsvaret, der kan påvirke mulighederne for at rekruttere og fastholde kvindelige medarbejdere.

Værnepligten

Forligspartierne er enige om, at værnepligtsuddannelsen skal yderligere forbedres. Uddannelsen af de værnepligtige, der ønsker at fortsætte i forsvaret, styrkes i retning af disses efterfølgende opgaver, mens uddannelse af de værnepligtige, der ikke fortsætter i forsvaret, styrkes i retning af løsning af opgaver relateret til samfundets samlede krise- og katastrofeberedskab. Således kan den sidste måned af værnepligtsuddannelsen målrettes mod den efterfølgende reaktionsstyrkeuddannelse for de værnepligtige, der ønsker at tegne reaktionsstyrkekontrakt.

Forligspartierne finder samtidig, at værnepligten fremadrettet står over for en række udfordringer. Forligspartierne har endvidere noteret sig, at en række sammenlignelige europæiske lande har afskaffet værnepligt, mens andre sammenlignelige lande har besluttet at fastholde værnepligten.

Forligspartierne er derfor enige om, at der i løbet af perioden skal gennemføres en undersøgelse af værnepligtens fremtid, hvorunder værnepligtens nuværende og fremadrettede udfordringer afdækkes og adresseres. Undersøgelse skal analysere, hvordan værnepligten fremadrettet kan indrettes mest optimalt, samt behandle forsvarets muligheder for eventuelt uden værnepligt eller ved et øget værnepligtsindtag at løse forsvarets opgaver. Undersøgelsen skal tillige inddrage aspekter vedr. udsendte danske soldaters alder på udsendelsestidspunktet, samt muligheden for tillige at gøre det obligatorisk for kvinder at møde til Forsvarets Dag i det år, hvor de fylder 18, såfremt de har bopæl eller ophold her i landet. Endvidere skal undersøgelsen inddrage værnepligtens betydning for befolkningens forsvarsvilje og forsvarets forankring i samfundet samt værnepligtens holdningsdannende og opdragende betydning for de værnepligtige.

Reserveofficerer

Erfaringerne fra forligsperioden 2005-2009 viser, at forsvaret ikke kan undvære en aktiv og veluddannet pulje af reserveofficerer og øvrigt reservepersonel. Reserveofficerer og øvrigt personel af reserven udgør både en vigtig personelreserve for forsvaret – herunder i forbindelse med forsvarets internationale engagement - og en værdifuld kapacitet, der kan være med til at styrke tilknytningen mellem forsvaret og det øvrige samfund.

Det skal i perioden tilgodeses, at reserveofficererne – bl.a. for at kunne fastholde et tilstrækkeligt faglig niveau – som hovedregel skal være designeret til specifikke stillinger i forsvarets operative struktur. For at tilgodese behovet for reserveofficerer, har forsvaret i 2009 oprettet en ny reserveofficersgrunduddannelse, bl.a. målrettet mod uddannelse af værnepligtige. I forlængelse heraf indføres der i perioden endvidere strukturelle efter- og videreuddannelser for reserveofficerer mhp. at øge reserveofficerernes muligheder for at blive nyttiggjort i forsvarets operative struktur.

Det militærpsykologiske område

Kapaciteten på det militærpsykologiske område (krisepsykologisk bistand) er øget i takt med udviklingen i internationale operationer. Da den nuværende intensitet i operationerne må forventes at fortsætte, og dermed belastningen på personellet, er der enighed om, at området skal følges nøje med henblik på at sikre en optimal og tilstrækkelig opgaveløsning. I den forbindelse bør det overvejes, om og hvordan den psykologiske bistand til personellet kan optimeres, eksempelvis ved en styrket screening af ansøgere, en mere proaktiv indsats overfor udsendt og hjemsendt personel eller lignende. I den forbindelse inddrages erfaringer fra andre lande.

Veteranpolitik

Forligspartierne er enige om, at der skal nedsættes en arbejdsgruppe med det formål at udarbejde forslag til en officiel dansk veteranpolitik, som skal foreligge medio 2010. Arbejdsgruppen forankres i Forsvarsministeriet og bør i forbindelse med udarbejdelsen af selve politikken dels undersøge mulighederne for generelt i samfundet at øge støtten til udsendte soldater og deres pårørende før, under og efter udsendelsen, dels undersøge mulighederne for at øge anerkendelsen af deres indsats. For at sikre optimale vilkår for undersøgelsen bør alle relevante ministerier, myndigheder og organisationer inddrages i arbejdsgruppens arbejde.

En veteranpolitik bør bl.a. beskrive den vifte af muligheder, der er for hjælp og støtte til håndtering af mulige psykiske og sociale belastninger samt fysiske skader som følge af udsendelsen. Endelig bør politikken tage højde for, at den udsendtes indsats skal værdsættes, og at samfundets ansvar herfor skal tydeliggøres.

En del af den nuværende støtte til hjemvendte soldater finder sted ved hjælp af kammeratstøtteordningen under foreningen "De Blå Baretter". Forligspartierne er - i lyset af den forventede fortsatte høje intensitet i de internationale operationer - enige om, at sådanne initiativer er vig-

tige og skal videreføres og søges udviklet i samarbejde med både de faglige organisationer og andre interesseorganisationer, herunder "De Blå Baretter".

Forligspartierne er på den baggrund enige om at etablere en pulje på 8 mio. kr. i forligsperioden, som efter forligskredsens nærmere bestemmelse kan benyttes til at understøtte initiativer på veteranområdet, som tages af foreninger mv. Herudover skal der fortsat afsættes et uændret, pristalsreguleret beløb på 2,2 mio. kr. pr. år til det arbejde, foreningen "De Blå Baretter" gør til støtte for personel, som har været udsendt i international tjeneste, idet det bl.a. forudsættes at "De Blå Baretter"s deltagelse i kammeratstøtteordningen fortsættes.

Forligspartierne har noteret sig, at forsvaret – på foranledning af "Danske Soldaterforeningers Landsraad" – stiller lokaler til rådighed, hvorfra soldaterforeningerne kan tilbyde støtte og hjælp til tidligere udsendte soldater. Forsvaret stiller vederlagsfrit tre lokaliteter fordelt i Danmark til rådighed for "Danske Soldaterforeningers Landsraad". Foreningen varetager driften og bemanningen af lokaliteterne.

Forligspartierne er enige om, at forsvarets forsøgsprojekt omkring en tre måneders akklimatiseringsperiode for reaktionsstyrkekontraktansatte soldater fra hjemkomne enheder fra Afghanistan synes at udgøre et godt supplement til øvrige tiltag for at akklimatisere soldater efter hjemkomst fra internationale operationer. Beslutning om evt. at gøre ordningen permanent bør tages, så snart resultaterne fra forsøgsperioden foreligger.

Forligspartierne finder, at den fremadrettede højtideligholdelse af 5. september som "Soldatens Dag" er en værdifuld markering af den anerkendelse, samfundet giver til både tjenstgørende personel og veteraner.

Forsvarets materiel

Som omtalt ovenfor indebærer udviklingen i forsvarets operative opgaveløsning og de stadigt mere krævende vilkår i forbindelse med operationerne et meget stort pres på materielområdet.

Drift, uddannelse og lager

De stadigt mere krævende vilkår, forsvarets kapaciteter og materiel indsættes under, har medført forøget nedslidning af forsvarets materiel og et voldsomt forøget forbrug af ammunition og reservedele mv. Forligspartierne er enige om, at der fremadrettet skal være tilstrækkelige ressourcer til driften af det materiel, der indgår i forsvarets struktur.

Behovet for at have det bedst mulige materiel til rådighed for de udsendte styrker har medført, at der er anskaffet mere materiel til udsendte styrker, samtidigt med at der ikke har været ressourcer til at anskaffe tilsvarende materiel til den hjemlige uddannelse. Forligspartierne er enige om, at der – både kvantitativt og kvalitativt – skal være tilstrækkeligt materiel til rådighed for

den hjemlige uddannelse, således at de enheder, der forbereder en konkret udsendelse, råder over samme type materiel, som anvendes i missionsområdet, mens øvrige enheder under uddannelse og beredskab råder over moderne og relevant materiel. Herved sikres, at forsvarets kapaciteter kan uddannes efter princippet "Train As You Fight".

Den stigende intensitet i de missioner, forsvaret har deltaget i samt det øgede forbrug af ammunition og reservedele har medført, at forsvarets lagerbeholdninger på vigtige områder er blevet udhulede, og nu befinder sig på et utilfredsstillende lavt niveau. På denne baggrund er forligspartierne enige om, at forsvarets materielkapacitet og lagerbeholdninger snarest muligt skal opbygges og dimensioneres i forhold til de aktuelle forhold og behov.

Anskaffelser

Der er enighed om, at den igangværende professionalisering af forsvarets materielanskaffelser skal fortsættes, herunder ved fortsat inddragelse af ekstern bistand hvor forsvarets egne kompetencer ikke rækker. Der skal fortsat gennemføres ekstern kvalitetssikring i de særlige tilfælde, hvor projektets størrelse eller risiko ud fra en samlet betragtning gør dette hensigtsmæssigt. Omfanget af ekstern kvalitetssikring skal afvejes i forhold til det betydelige ressourceforbrug, der typisk er forbundet med ekstern kvalitetssikring.

Endvidere er der enighed om, at forsvaret ved materielanskaffelser fortsat skal have fokus på at minimere risici.

I forligningsperioden gennemføres en række større materielanskaffelser, dels som erstatning for udsiddt og forældet materiel samt for materiel, der er gået tabt i kamp, dels med henblik på at sikre, at forsvaret råder over tilstrækkeligt materiel til at gennemføre hjemlig uddannelse således at de enheder, der forbereder en konkret udsendelse, råder over samme type materiel som det, der anvendes i missionsområderne.

Disponerings- og betalingsramme for materielanskaffelser udgør i perioden gennemsnitligt ca. 3 mia. kr. (prisniveau 2010) pr. år.

Materielanskaffelserne omfatter for hærens vedkommende som udgangspunkt bl.a.

- Ildstøttesystemer. Herunder undersøges bl.a. mulighederne for at opgradere forsvarets raketkastere til GMLRS-standard, idet bl.a. erfaringer fra Afghanistan viser, at GMLRS kan levere præcis og effektiv ildstøtte til udsendte enheder
- Pansrede mandskabsvogne og øvrige pansrede køretøjer
- Radio- og kommunikationsmateriel
- Ingeniørmateriel
- Soldatens udrustning, herunder personligt beskyttelsesmateriel.

For søværnets vedkommende omfatter materielanskaffelserne som udgangspunkt bl.a.

- Skibsbaserede helikoptere

- Mindre fartøjer og skibe, herunder slæbebåde, målsæbefartøjer og dykkerfartøj
- Våbensystemer og ammunitionsmateriel

Den sidste inspektionskutter i Grønland forventes at forblive i drift indtil ca. 2017, hvorfor erstatning herfor først adresseres i forbindelse med næstkommende forligsperiode.

For flyvevåbnets vedkommende omfatter materielanskaffelserne som udgangspunkt bl.a.

- Supplerende materiel til EH-101
- Radarer og kontrolsystemer
- Kommunikations- og identifikationssystemer

Behov og muligheder for materielanskaffelser vurderes løbende gennem forligsperioden og anskaffelsesplanen tilpasses efter behov.

Større materielanskaffelser og evt. tilpasninger af anskaffelsesplanen drøftes i forligskredsen. Forsvarsministeren indhenter bevillingsmæssig hjemmel til større materielanskaffelser i Folketingets Finansudvalg.

Klyngeammunition

Danmark har i henhold til Konventionen om Klyngeammunition (Oslo-konventionen) forpligtet sig til at destruere den danske beholdning af klyngeammunition. Forsvarets klyngeammunition til artilleri og raketkastere er allerede udtaget af operativ brug og ikke længere til rådighed for anvendelse i operationer. I henhold til regeringens redegørelse til Folketinget vil destruktion af den danske beholdning af klyngeammunition finde sted, når forudsætningerne herfor foreligger. Det er endvidere forsvarets forventning, at omkostningerne ved destruktion vil falde over tid, efterhånden som det internationale marked herfor udvikler sig. På denne baggrund er der enighed om, at destruktion af ammunitionen ikke finder sted i denne forligsperiode.

Forsvarets civile opgaver

Forsvaret løser to typer af civilt prægede opgaver. Der er dels opgaver, der er rene myndighedsopgaver under Forsvarsministeriets ressort, såsom statens istjeneste, den statslige maritime miljøovervågning og den statslige forureningsbekæmpelse til søs, dels lejlighedsvis opgaver, hvor samfundets civile ressourcer på det pågældende område ikke er tilstrækkelige eller ikke er så egnede som forsvarets kapaciteter.

Hovedreglen er, at forsvarets kapaciteter er dimensioneret til løsning af myndighedsopgaver, og herudover bidrager til løsning af lejlighedsvis opgaver, såfremt forsvarets kapaciteter ikke er optaget af anden opgaveløsning, og forsvarets kapaciteter er de bedst egnede til løsning af opgaven.

Eftersøgnings- og redningstjeneste

Forsvarets redningshelikopterkapacitet anvendes i overvejende grad til støtte for det civile samfund. Forsvarets redningshelikopterkapacitet skal fortsat – og under hensyntagen til den primære opgave – støtte samfundet med de for helikopterkapaciteten relevante opgaver. Henset til indfasningen af moderne EH101-redningshelikoptere med større ydeevne er der enighed om, at det i perioden undersøges, hvordan opgaveløsningen kan effektiviseres, f.eks. ved differentiering af beredskabet i forhold til årstider og trafikmønster. Endvidere undersøges det i denne forbindelse, om antallet af redningshelikopterberedskaber kan reduceres og placeringen heraf optimeres uden at det samlede redningsberedskab forringes. Endelig undersøges mulighederne for yderligere nyttiggørelse af marinehjemmeværnets og flyverhjemmeværnets kapacitet på dette område.

Havmiljøkapacitet

Forsvarets samlede havmiljøkapacitet, herunder mulighederne for yderligere nyttiggørelse af hjemmeværnets kapacitet på dette område, skal fortsat tillægges prioritet, idet det fortsat skal sikres, at havmiljøopgaven fremadrettet tilrettelægges og løses på den mest hensigtsmæssige måde. Det skal i den forbindelse blandt andet tillægges prioritet at forbedre udbyttet og effekten af den flybaserede havmiljøovervågning.

Der er enighed om, at hjemmeværnets havmiljøkapacitet i forligsperioden skal styrkes. Denne styrkelse skal blandt andet ske under hensyntagen til anbefalingerne fra den gennemførte kapacitetsundersøgelse af havmiljøberedskabet, herunder:

- Udrustningen af marinehjemmeværnets fartøjer styrkes generelt med henblik på løsning af miljøopgaver.
- Mulighederne for at styrke hjemmeværnets kapacitet til at løse miljøopgaver i kystzonen, herunder opsamlings- og detektionskapacitet, undersøges.
- Det undersøges, om marinehjemmeværnet helt eller delvist kan bemande og evt. overtage forsvarets nye lægtvandmiljøfartøj.
- Såfremt det igangværende pilotprojekt vedrørende forlængelse og ombygning af eksisterende marinehjemmeværnsfartøjer har den forventede succes, overvejes det i perioden at iværksætte forlængelse og ombygning af flere af disse fartøjer.
- Udnyttelse af flyverhjemmeværnets flyvende enheder til havmiljørelateret overvågning mv.

Hjemmeværnets materieldriftsmidler justeres i overensstemmelse hermed.

Forligskredsen har noteret sig anvendelsen af bl.a. satellitbilleder, som supplement til luftbaseret havmiljøovervågning. Sådanne - og andre lignende tiltag skal i muligt omfang implementeres og udbygges med henblik på en yderligere effektivisering på området.

Forligskredsen noterer endvidere, at Fiskeridirektoratets nye fiskerikontrolskib bygges med havmiljøkapacitet. Forligskredsen finder, at det i forligsperioden bør overvejes, om et yderligere fi-

skerikontrolskib kan udstyres med denne kapacitet. Tilsvarende overvejelser bør gøres i relation til andre statsskibe, herunder Farvandsvæsnets inspektionsfartøjer.

Forligskredsen noterer sig tillige en række yderligere initiativer på området, såsom søværnets "STOP OLIEN"-kampagne, der ud over at effektivisere overvågningen også vurderes at have en præventiv effekt.

Hjemmeværnet

Hjemmeværnets hovedformål, identitet og relevans som frivillig militær organisation skal fortsat være baseret på at støtte forsvarets opgaveløsning og samfundets samlede beredskab med udgangspunkt i et folkeligt, frivilligt engagement. Hjemmeværnets og Hjemmeværnskommandoens organisation tilpasses og effektiviseres dog på kort sigt, så den organiseres efter samme organisations- og ledelsesprincipper som forsvarets stabe på tilsvarende niveau og med samme principielle krav til effektiviseringer og strukturtilpasninger, herunder personalereduktioner.

I forligningsperioden undersøges mulighederne for yderligere at styrke samarbejdet mellem Hjemmeværnskommando og Forsvarskommando. Hjemmeværnets og forsvarets øverste ledelse skal i fællesskab fremlægge et oplæg hertil.

Hjemmeværnets virksomhed fokuseres mod bidrag til forsvarets nationale opgaveløsning, først og fremmest bevogtning samt med fokus mod civile opgaver og havmiljø.

Hjemmeværnet skal dog fortsat og i muligt omfang øge bidraget til forsvarets internationale opgaveløsning, bl.a. bevogtning og andre relevante funktioner, ikke mindst indsætter i forbindelse med civil genopbygning for såvel forsvaret som øvrige samarbejdspartnere. Hjemmeværnet kan endvidere yde en værdifuld støtte til forsvarets internationale engagement ved i perioder at afløse enheder fra forsvaret, der er udsendt i internationale operationer, f.eks. inden for bevogtning, kørselstjeneste, ammunitionstjeneste, kommunikationstjeneste, stabsfunktioner m.v.

Med ovennævnte udgangspunkt hjemmeværnets bidrag til det øvrige samfund ligeledes videreudvikles til støtte for samfundets samlede krise- og katastrofeberedskab gennem en effektiv udnyttelse af hjemmeværnets samlede kapaciteter.

Forligspartierne er enige om at sikre, at de frivillige tilbydes tilstrækkelig kompensation for tabt arbejdsfortjeneste, ulempe mv., når frivilligt hjemmeværnspersonel yder længerevarende tjeneste til støtte for forsvaret og samfundet i øvrigt.

Kravene til aktive hjemmeværnsfolk i de højest prioriterede enheder vil blive øget, og det skal i den forbindelse påses, at relevante uddannelseskra v for de forskellige enhedstyper overholdes, og at bevillingerne anvendes effektivt.

På baggrund af den ovenfor beskrevne udvikling tilpasses og effektiviseres sammensætningen af hjemmeværnets enheder yderligere i forhold til forsvarets opgaveløsning og det samlede danske krise- og katastrofeberedskab, eksempelvis støtte fra politihjemmeværnet samt løsning af bevogtningsopgaver. I den forbindelse udvikles virksomhedshjemmeværnet. Endvidere styrkes og udvikles hjemmeværnets rolle i løsning af farvandsovervågnings- og miljøopgaver. Endelig undersøges mulighederne for at udvikle hjemmeværnets kapaciteter til at yde yderligere støtte til forsvarets opgaveløsning, f.eks. støtte til bemanning af isbrydertjenesten. Med tilgang af en reserveofficerskapacitet er det desuden muligt at gennemføre en kvalitativ styrkelse og effektivisering af den regionale føringsstruktur.

For hjemmeværnets vedkommende omfatter materielanskaffelser i forligsperioden som udgangspunkt:

- Køretøjer, kommunikations- og miljøudrustning, herunder udrustning til forureningsbekæmpelse i kystzonen.
- Ny- eller ombygning af fartøjer til marinehjemmeværnet mhp. styrkelse af miljøkapaciteten. Herunder undersøges mulighederne for at gennemføre forlængelse af flere fartøjer af 800-klassen.
- Personlig udrustning

Andre områder

Global ramme

Forligspartierne er enige om, at der er behov for, at statens samlede evne til at gennemføre stabilisering, genopbygning og kapacitetsopbygningsprojekter i konfliktområder styrkes og udbygges.

Der afsættes fra 2010 i alt 20 mio. kr. årligt på § 6 Udenrigsministeriet. Bevillingen finansieres med 10 mio. kr. årligt fra Forsvarsministeriet og 10 mio. kr. årligt inden for Udenrigsministeriets samlede ramme fra 2010. Med henblik på at sikre en koordineret anvendelse af de 20 mio. kr. årligt etableres en tværministeriel samtækningsstruktur med deltagelse af Forsvarsministeriet og Udenrigsministeriet, hvor den konkrete anvendelse af midlerne besluttet.

Herudover målretter Forsvarsministeriet 65 mio. kr. årligt inden for rammerne af forsvarets sikkerhedssamarbejde til understøttelse af bredere stabiliseringsindsatser, sikkerhedssamarbejde mv. På tilsvarende vis målretter Udenrigsministeriet 65 mio. kr. årligt inden for rammerne af udviklingsbistanden til understøttelse af bredere stabiliseringsindsatser mv.

Den tværministerielle samtækningsstruktur vil ligeledes få til opgave at koordinere og sikre synergi mellem indsatser finansieret over de to bevillinger. Samtækningsstrukturen forestår den

overordnede koordinering af de to bevillinger. Der vil fortsat være entydigt bevillingsmæssigt ansvar.

Samlet set kan der således anvendes i alt 150 mio. kr. årligt til stabiliseringsindsatser, sikkerhedssamarbejde mv., jf. nedenstående tabel.

Øremærket bevilling til Global ramme (Bredere stabiliseringsindsatser mv.)

Mio. kr. (prisniveau 2010)	Årlig udgift
Pulje på § 6 Udenrigsministeriet til stabiliseringsindsatser mv. (ikke udviklingsbistand)	20
Fokusering af bevilling inden for forsvarets sikkerhedssamarbejde	65
Fokusering af bevilling inden for udviklingsbistanden	65
I alt	150

Statens Forsvarshistoriske Museum

Med henblik på at sikre den fornødne sammenhæng mellem forsvaret og museets virksomhed undersøges det i forligsperioden, hvorvidt det vil være hensigtsmæssigt at tilbageføre Statens Forsvarshistoriske Museum, der omfatter Tøjhusmuseet og Orlogsmuseet, fra Kulturministeriet til Forsvarsministeriet.

Militærmanual

Med henblik på yderligere at styrke forsvarets uddannelse i og anvendelse af den humanitære folkeret og krigens love skal der udarbejdes en dansk militærmanual på området. Det bør forud herfor afklares nærmere, hvilken form for militærmanual Danmark i givet fald skal have, idet forligspartierne er enige om, at manualen skal tilføre en merværdi i forhold til status quo.

Forsvaret og miljøhensyn

Forsvaret forventes at bidrage til en realisering af regeringens målsætninger på klima- og miljøområdet.

Forsvarets fokus på tiltag til at begrænse forsvarets samlede miljøbelastning og energiforbrug styrkes yderligere. Konkret vil miljøledelse i forsvaret fokuseres mod at reducere forsvarets miljøpåvirkninger. Som led heri udarbejder forsvaret en klimastrategi, der bl.a. skal omfatte konkrete målsætninger for forsvarets CO2-reducerende tiltag, således at forsvaret fremadrettet indtænker miljø- og klimahensyn i sine aktiviteter, byggerier m.v., hvor dette giver mening.

Forligspartierne noterer sig i den forbindelse forsvarets deltagelse i forskningsprojekter mv. med henblik på at nedbringe partikeludslip fra større dieselmotorer, herunder specielt skibsmotorer.

Forsvaret og forskning

Forligspartierne er enige om, at der fortsat afsættes et uændret beløb pr. år på Forsvarsministeriets budget til gennemførelse af konkrete forsvars- og sikkerhedspolitiske projekter hos Dansk Institut for Internationale Studier, DIIS.

Endvidere videreføres bevillingen til Dansk Institut for Militære Studier, DIMS, som organisatorisk er placeret ved Forsvarsakademiet, på et uændret niveau i forhold til 2009, idet udmøntning af bevillingen målrettes mod aktuelle forsvars- og sikkerhedspolitiske forskningsbehov. Forligspartierne kan herunder anmode om udfærdigelse af analyser mv. Det undersøges, om DIMS mere hensigtsmæssigt kan placeres under Københavns Universitet eller et andet universitet.

Lovgivning

Lov om forsvarets formål, opgaver og organisation m.v. samt evt. andre relevante love justeres i overensstemmelse med nærværende aftale og med afsæt i Forsvarskommissionens anbefalinger herom.

Årlig sikkerhedspolitisk redegørelse og debat i Folketinget

Forligspartierne er enige om, at der bør være en løbende sikkerhedspolitisk debat i Folketinget. Hvis den danske sikkerhedspolitik skal forankres i befolkningen, er der brug for, at Folketinget løbende diskuterer, hvad den danske sikkerhedspolitiske strategi bør være.

Til brug for disse diskussioner udarbejder regeringen en årlig redegørelse for den danske sikkerhedspolitik. I takt med at sikkerhedspolitikken i stigende grad påvirker hele det danske samfund, bør en sådan redegørelse belyse mål og midler i dansk sikkerhedspolitik. Temaer kunne være vurderinger af de langsigtede udfordringer, Danmark står over for, og en prioritering af de sikkerhedspolitiske muligheder og udfordringer samt ikke mindst løsninger.

Dertil kommer, at en debat om fremtidens danske sikkerhedspolitik kan føre til en større grad af koordination mellem de mange aktører på området og gøre det nemmere at skabe et overordnet billede af mål og midler i dansk sikkerhedspolitik.

Forligsøkonomi

Som omtalt ovenfor er der i dag en ubalance mellem forsvarets opgaver og ressourcer, således at forsvaret ved indgangen til forligsperioden står med væsentlige økonomiske udfordringer. Der er således et økonomisk merbehov.

Med henblik på at bidrage til finansiering af dette merbehov er der enighed blandt forligspartierne om at gennemføre en række kapacitetsreduktioner og – nedlæggelser samt omfattende effektiviseringer og rationaliseringer. Disse er beskrevet i det følgende.

Kapacitetsreduktioner og – nedlæggelser i forsvaret

Med henblik på at bidrage til finansieringen af forsvarets økonomiske merbehov gennemføres reduktion eller nedlæggelse af følgende operative kapaciteter. :

- Antallet af kampvogne reduceres. Dette tiltag indebærer at antallet af operative Leopard 2-kampvogne nedskæres fra 57 til ca. 34.
- Hærens samlede ildstøttekapacitet reduceres. Dette indebærer bl.a. nedlæggelse af hærens nuværende forældede langtrækkende ildstøttesystem, selvkørende haubits M109.
- Hærens luftværnskapacitet nedlægges. Dette tiltag indebærer, at forsvarets evne til jordbaseret aktivt forsvar mod fly- og helikoptertrusler fjernes. Kontrol- og varslingsdelen bevares dog og overføres til flyvevåbnet, hvor den sammenlægges med flyvevåbnets kontrol- og varslingskapacitet.
- Hærens panserværnskapacitet nedlægges. Dette tiltag indebærer en afskaffelse af hærens langtrækkende panserværnsmissilenheder.
- Søværnets standardflex-kapacitet reduceres, hvilket blandt andet medfører, at antallet af maritime indsatsenheder til permanent overvågning af de indre danske farvande m.v. reduceres fra fire til tre.
- Flyvevåbnets Fennec-helikopterstruktur reduceres på såvel personel- som materielområdet, så den internationale kapacitet fjernes.
- Flyvevåbnets kampflykapacitet reduceres fra 48 til 30 operative kampfly.
- Flyvevåbnets luftrumsovervågningskapacitet reduceres. Reduktionen indebærer nedlæggelse af den sidste stationære luftrumsovervågningsradar på Sjælland (Multebjerg-radaren).

Rationaliseringer i forsvaret

Ud over ovennævnte tiltag iværksættes nedenstående rationaliseringer:

- Personaleforbruget – og dermed årsværksforbruget – inden for Forsvarskommandoens område effektiviseres med 1 % i 2010 stigende til 5 % i 2014.
- Driftsudgifterne til "øvrig drift" inden for Forsvarskommandoens område effektiviseres med 10 % fra 2010 stigende til 18 % i 2014.
- Udbetaling af arbejdstidsbestemte ydelser inden for Forsvarskommandoens område rationaliseres.

- Der gennemføres en konkurrenceudsættelse af hovedparten af etablisementsdriftsområdet.

Rationaliseringer i hjemmeværnet

Inden for Hjemmeværnskommandoens område gennemføres rationaliseringer og effektiviseringer, herunder f.eks:

- Personaleforbruget – og dermed årsværksforbruget – inden for Hjemmeværnskommandoens område effektiviseres med 1 % i 2010 stigende til 5 % i 2014. På denne baggrund gennemføres blandt andet følgende tiltag:
  - Hjemmeværnskommandoens organisation tilpasses og effektiviseres, så den organiseres efter samme organisations- og ledelsesprincipper som forsvarrets stabe på tilsvarende niveau.
  - Hærens og hjemmeværnets lokale kommandostruktur effektiviseres.

Endvidere undersøges det, hvorvidt det være muligt – i lighed med det øvrige forsvar - at effektivisere øvrige dele af hjemmeværnets driftsområder. Det skal i den sammenhæng bl.a. bemærkes, at effektiviseringerne i forsvarrets støttestruktur også vil have en afsmittende effekt på hjemmeværnets drift, hvorfor der som udgangspunkt ikke kan findes driftsbesparelser i samme omfang som for det øvrige forsvar.

Anvendelse af provenuet fra effektiviseringer og rationaliseringer

Provenuet ved ovennævnte effektiviseringer og rationaliseringer inden for forsvarret og hjemmeværnet tilføres Forsvarsministeriets område med henblik på fokusering mod de operative kerneopgaver.

Udover ovenstående rationaliserings- og effektiviseringstiltag opretter forsvarret en omstillingspulje. Provenu fra yderligere eksternt eller internt initierede tiltag vedrørende effektivisering og rationalisering, der iværksættes i forligsperioden, tilfalder denne pulje. Omstillingspuljen anvendes til at understøtte forsvarrets fortsatte omstilling mod et moderne deployerbart forsvar, med fokus på forsvarrets operative kapacitet.

Forsvarsbudgettet

Forligspartierne er enige om, at forsvarsbudgettet tilføres 205 mio. kr. årligt som en varig forhøjelse af forsvarsrammen, ligesom der gennemsnitligt tilføres 395 mio. kr. årligt til dækning af engangsudgifter, svarende til 3 mia. kr. over forligsperioden, ligesom der herudover afsættes 0,5 mia. kr. til etablering af en såkaldt sikkerhedspulje.

Merbevillingen til driftsrammen anvendes således:

- Opbygning af en kapacitet til at sikre det danske forsvars interesser i cyberspace gennem en Computer Network Operations enhed samt en forbedret og mere fokuseret evne til at støtte

andre landes opbygning, uddannelse og træning af relevante og demokratisk styrede militære kapaciteter, herunder lokale sikkerhedsstyrker. Der planlægges således anvendt ca. 140 mio. kr. årligt til opbygning og drift af disse to kapaciteter gennem en kommende femårig periode.

- Med henblik på etablering af en global ramme afsættes der årligt 65 mio. kr.

Tilførelse til dækning af engangsudgifter omfatter:

- Indkøb af nødvendigt og relevant uddannelsesmateriel, der bevirker, at der kan uddannes og trænes på materiel, der svarer til det, der anvendes i operationsområdet, herunder af hensyn til soldaternes sikkerhed. Investeringen vil være på ca. 600 mio. kr. – svarende til en gennemsnitlig årlig investering på ca. 120 mio. kr.
- Ekstraordinær opfyldning af forsvarets lagre af ammunition og reservedele med henblik på blandt andet at sikre den bedst mulige understøttelse af de indsatte enheders operationer, herunder af hensyn til soldaternes sikkerhed. Investeringen vil være på ca. 900 mio. kr. – svarende til en gennemsnitlig årlig investering på ca. 180 mio. kr.
- Sikring af tidssvarende og moderne etableringer, uddannelsesfaciliteter og indkvarteringsforhold, bl.a. af hensyn til fastholdelse af forsvarets personel. Investeringen vil være på ca. 500 mio. kr. svarende til en gennemsnitlig årlig investering på ca. 100 mio. kr., hvoraf de 20 mio. kr. årligt reserveres til vedligeholdelse af forsvarets militærhistoriske bygninger, eksempelvis Nyboder.

Forligspartierne er enige om, at de nævnte beløb er engangsbetrag, idet det dog vil være nødvendigt i løbet af forligsperioden nærmere at vurdere forsvarets fremadrettede udgiftsniveau ved forligsperiodens udløb.

Forligspartierne er, som nævnt ovenfor, endvidere enige om, at der afsættes 0,5 mia. kr. i forligsperioden til finansiering af uforudsete og nyopdukkede udgifter i forligsperioden til sikring af den bedst mulige beskyttelse af dansk militært og civilt personel udsendt i missionsområderne. Midlerne i denne pulje afsættes på Finanslovens §35 og kan alene anvendes efter godkendelse i forligskredsen. Puljen er beskrevet i bilag 2 til denne aftale.

Forsvaret skal i de tilfælde, hvor ændrede og uforudsete vilkår og trusler medfører et merudgiftsbehov, først undersøge, om der er midler i forsvarets omstillingspulje. Såfremt dette ikke er tilfældet, forelægges sagen for forligskredsen, der beslutter en eventuel anvendelse af midler fra disponeringspuljen. Herefter udarbejdes et aktstykke, og den normale procedure herfor følges, under hensyntagen til evt. særlige sikkerhedsmæssige forhold.

Puljen kan f.eks. anvendes til at finansiere beskyttelsesmateriel og –tiltag, såfremt udsendt dansk personel udsættes for nye og uforudsete trusler i internationale operationer eller til finansiering af ny teknik eller nye metoder mv. til at imødegå alvorlige trusler, der allerede eksisterer.

Forsvarsbudgettet for aftaleperioden fastsættes på denne baggrund således, idet forsvarsbudgettet forudsættes reguleret som hidtil¹:

Forsvarsbudgettet² (alle beløb i mio. kr. i prisniveau 2010).

År	2010	2011	2012	2013	2014
Hidtidigt niveau	22.240	22.010	22.015	22.015	22.020
Merbevilling drift	205	205	205	205	205
Forsvarsrammen	22.445	22.215	22.220	22.220	22.225
Engangsudgifter	395	395	395	395	395
Pulje på §35 til sikring af udsendt personel	100	100	100	100	100

Forsvaret ydes fuld kompensation for driften af istjeneste samt for nyanskaffelser hertil.

Merudgifter til internationale operationer

Forsvarets merudgifter til deltagelse i løsning af internationale militære opgaver i FN-, OSCE-, NATO- eller andet relevant regi afholdes inden for forsvarsrammen med et beløb på indtil 1.030 mio. kr. (prisniveau 2010)³. Forsvaret kan ud over den almindelige overførselsadgang overføre mer- eller mindreforbrug mellem årene. Dette niveau vil således også være dimensionerende for forsvarrets faktiske evne til at udsende styrkebidrag.

Der foretages løbende en opgørelse og synliggørelse af alle nettomerudgifter relateret til forsvarrets internationale engagement, herunder udgifter relateret til tab og afskrivninger mv.

I den udstrækning forsvaret leverer personale til eller støtter andre ministeriers deltagelse i international opgaveløsning, refunderer det pågældende ministerium fuldt ud forsvarrets omkostninger herved. Under hensyntagen til de primære militære opgaver yder forsvaret bistand på anmodning fra det pågældende ressortministerium til afhjælpning af humanitære eller miljømæssige katastrofer i udlandet, i den udstrækning forsvarrets bistand er mere effektiv, hurtigere

¹ Udover forsvarsrammen kan forsvaret anvende evt. optjente renteindtægter under ordningen om selvstændig likviditet. Forsvarsbudgettet reguleres i øvrigt efter samme regler som det øvrige statsområde.

² Eksklusiv bevilling til Redningsberedskabet, Beredskabsforbundet og Militærnægteradministrationen.

³ De 1.030 mio. kr. i prisniveau 2010 svarer til det årlige beløb, der blev afsat til formålet i forsvarsforliget 2005-2009 (dvs. 900 mio. kr. i prisniveau 2005).

eller mere økonomisk, end hvis bistanden blev ydet i andet offentligt eller privat regi. Forsvaret har i den forbindelse tilmeldt en række aktiver til FN. Forsvarets omkostninger i forbindelse med ydelse af bistanden refunderes fuldt ud af det pågældende ressortministerium.

Håndtering af provenu ved afhændelse af forswarets ejendomme.

Provenuet fra afhændelse af forswarets ejendomme optages i forligsperioden 2005-2009 på §35.11.27. Reserve til forswarets nyanlæg i medfør af flytninger mv., hvorfra de ved aktstykke kan udmøntes til finansiering af direkte anlægsudgifter eller erhvervelse af ejendomme til relokalisering af de pågældende myndigheder og enheder (én-til-én princippet.) Det vurderes, at forswaret ikke i 2009 vil kunne afslutte samtlige de i forsvarsforlig 2005-2009 indeholdte afhændelser. Provenuet for disse afhændelser tilfalder forswaret, jf. bestemmelserne i Aftale om forswarets ordning 2005-2009 af 10. juni 2004.

Forligspartierne er enige om, at forswaret i forligsperioden skal tilpasse antallet af lejeboliger samt andre ejendomme. Forswaret skal i den forbindelse vurdere, om der i den eksisterende ejendomsmasse er ejendomme, som med fordel kan skiftes ud med mere rentable ejendomme, fx i forhold til driftsudgifter, beliggenhed mv. eller andre løsninger, fx anvisning af lejeboliger. Det vurderes, at der vil kunne opnås et provenu i størrelsesordenen 400 mio. kr. over forligsperioden, der tilføres forsvarsrammen.

Ud over ovennævnte opstilles en målsætning om at indhente et yderligere provenu på ca. 200 mio. kr., over forligsperioden, der indgår i omstillingspuljen, jf. ovenfor.

I 2012 overvejes det, om der blandt andet i lyset af hidtidige erfaringer er grundlag for at opstille en målsætning om et provenu på yderligere ca. 300 mio. kr.

Forswarets økonomistyring

Den styrkelse af økonomistyringen, som forswaret allerede har iværksat, skal videreføres og udbygges i forligsperioden. Forligspartierne er enige om, at der i forligsperioden skal fokuseres på at sikre et retvisende billede af det økonomiske forbrug, sikre gennemsigtighed og grundlag for yderligere effektiviseringer mv. samt sikre sammenhæng mellem mål og midler. Bilag 3 til denne aftale beskriver forswarets fremadrettede økonomistyring.

Opfølgning

Detaljerede oplysninger om struktur og ressourceforbrug vil fremgå af de årlige finanslove. De årlige forslag til finanslov samt aktstykker, der udfylder budgettet, drøftes forudgående med forligspartierne.

Der udarbejdes som nævnt en overordnet implementeringsplan, der bl.a. indeholder en række milepæle for forswarets udvikling, herunder økonomi samt gennemførelse og realisering af ovennævnte kapacitetsændringer, rationaliseringer og effektiviseringer. Implementeringsplanen forelægges forligskredsen.

Som hidtil vil der blive gennemført regelmæssige møder mellem partierne bag forligsaftalen. Sådanne møder vil som minimum altid omfatte status vedr. implementering af forsvarsforliget, status vedr. de internationale operationer og status vedr. forswarets økonomi.

På baggrund af aktuel implementeringsstatus, herunder status mht. økonomi og opnåelse af de i implementeringsplanen anførte milepæle, gennemføres løbende – og som minimum en gang pr. år - drøftelser med forligspartierne vedrørende status i forligets implementering, herunder opfølgning på internationale operationer, økonomi og milepæle samt andre forhold inden for denne aftales rammer, der har betydning for personelstruktur og materielanskaffelser m.v.

Drøftelserne har blandt andet til formål at sikre, at forswarets struktur, kapaciteter og materielanskaffelser løbende tilpasses udviklingen i forswarets opgaver, missioner og økonomi. Forligskredsen skal således bl.a. løbende overveje eventuelle fornødne korrektioner af forswarets og hjemmevernrets udvikling i forligsperioden for at sikre optimal relevans af forswarets og hjemmevernrets kapaciteter.

Bilag:

1. Proces for anskaffelsen af nye kampfly.
2. Anvendelse af forligskredsens økonomiske disponeringspulje ("sikkerhedspuljen").
3. Forswarets fremadrettede økonomistyring.

PROCES FOR ANSKAFFELSEN AF NYE KAMPFLY

Den politiske aftale om forsvaret anfører blandt andet følgende vedrørende forsvarets fremtidige behov for en kampflykapacitet:

"Forligspartierne er derfor enige om, at forsvaret fortsat skal opretholde en kampflykapacitet til suverænitetshævdelse af det nationale luftrum samt overvågning af nationalt interesseområde. Forsvaret skal endvidere fortsat opretholde en kapacitet til udsendelse af kampfly til internationale opgaver."

Kampflykapaciteten udgøres på kort sigt af de nuværende F-16 fly, men vil på længere sigt indebære en anskaffelse af nye kampfly. I efteråret 2009 færdiggøres og eksternt kvalitetssikres beslutningsgrundlaget vedrørende nye kampfly endeligt. Det er hensigten at principbeslutning om anskaffelse af nye kampfly, herunder foreløbigt typevalg, træffes i 2009.

Beslutningsgrundlaget vil bestå af række forskellige faktorer, herunder:

- Sikkerhedspolitiske forhold, der omhandler en vurdering af anvendeligheden af kampfly som et aktivt sikkerhedspolitisk instrument. Vurderingen udføres primært på baggrund af kapitel 1 "De sikkerhedspolitiske præmisser" i Forsvarskommissionens beretning af 25. marts 2009.
- Strategiske forhold, der omhandler en vurdering af de forskellige kampflykandidater i relation til strategisk samarbejde i NATO med andre nationer.
- Den militærfaglige anbefaling, er forsvarschefens anbefaling om, hvilken kampflykandidat der bør vælges som afløser for F-16 flyene. Anbefalingen udarbejdes på baggrund af et omfattende analysearbejde.
- Økonomiske forhold, der har til formål at tilvejebringe et fyldestgørende økonomisk grundlag, der kan indgå i det samlede beslutningsgrundlag vedrørende nye kampfly. Grundlaget tilvejebringes af en tværministeriel økonomisk arbejdsgruppe, som består af Finansministeriet, Udenrigsministeriet, Økonomi- og Erhvervsministeriet og Forsvarsministeriet m.fl.
- Industrisamarbejde, der omhandler en vurdering af omfang og karakter for industriel deltagelse og industrisamarbejde med hver enkelt kampflykandidat samt heraf afledte samfundsøkonomiske konsekvenser. Vurderingen af industrisamarbejde foretages af Økonomi- og Erhvervsministeriet, herunder Erhvervs- og Byggestyrelsen.

Beslutningsgrundlaget vil derudover indeholde en række redegørelser i relation til at videreføre kampfly baseret på F-16. Det omhandler blandt andet redegørelser, der belyser mulighederne for at anskaffe nye eller brugte F-16 fly samt mulighederne for levetidsforlængelse og forlænget anvendelse af forsvarets F-16 fly, hvor man ved en ændret anvendelse af flyene kan anvende disse i længere tid end den nuværende planlægning foreskriver.

Beslutningsgrundlaget samt processen omkring en eventuel anskaffelse af nye kampfly er underlagt en omfattende og gennemgribende ekstern kvalitetssikring for at sikre en åben proces med

henblik på at tilvejebringe et gennemskueligt og uvildigt beslutningsgrundlag. Dette er i overensstemmelse med vedtagelserne fra forespørgsel F10 om forsvarets indkøb af kampfly den 16. november 2006 samt forespørgsel F4 om køb af kampfly den 29. februar 2008, hvoraf følgende fremgår:

"Folketinget tager forsvarsministerens redegørelse vedrørende den fremtidige anskaffelse af kampfly til efterretning. Folketinget opfordrer forsvarsministeren til at sikre en åben proces med henblik på at tilvejebringe et gennemskueligt og uvildigt beslutningsgrundlag."

Den eksterne kvalitetssikring involverer såvel Rigsrevisionen som to uafhængige konsulentvirksomheder. Rigsrevisionen har igennem ca. 1½ år undersøgt Forsvarsministeriets foreløbige arbejde med at udarbejde et beslutningsgrundlag vedrørende nye kampfly. Den 26. marts 2009 blev resultatet af Rigsrevisionens undersøgelse inklusiv Statsrevisorernes kommentarer offentliggjort. Såvel Statsrevisorerne som Rigsrevisionen konkluderer, at beslutningsgrundlaget vedrørende nye kampfly forventes at være væsentlig bedre end ved tidligere større materielanskaffelser i forsvaret. Statsrevisorerne og Rigsrevisionen konkluderer endvidere, at det er en væsentlig styrke ved processen, at det økonomiske beslutningsgrundlag behandles i en tværministeriel arbejdsgruppe samt at der anvendes ekstern kvalitetssikring af det samlede grundlag.

Forsvarsministeriet har ydermere taget initiativ til at få to uafhængige konsulentvirksomheder – Deloitte Business Consulting og Teknologisk Institut – til at foretage en omfattende ekstern kvalitetssikring af beslutningsgrundlaget og de bagvedliggende evalueringer m.v. Den eksterne kvalitetssikring pågår, indtil beslutningsgrundlaget er færdiggjort og klar til fremlæggelse.

Sammenfattende er der således tale om et nuanceret og uvildigt beslutningsgrundlag, der ses at indeholde meget andet end militærfaglige vurderinger, herunder ikke mindst en omfattende vurdering af de økonomiske forhold.

En aftale i forligskredsen om anskaffelse af nye kampfly vil udgøre det nødvendige grundlag for at iværksætte kontraktforhandlinger med den foretrukne leverandør af nye kampfly. Kontraktforhandlingerne udmøntes i et udkast til kontrakt, der i sagens natur blandt andet vil indeholde bindende priser. Kontraktudkastet vil herefter danne udgangspunkt for, at Forsvarsministeriet vil kunne indstille et aktstykke til politisk godkendelse vedrørende anskaffelse af nye kampfly, hvilket tidligst forventes omkring 2012.

ANVENDELSEN AF FORLIGSKREDSENS ØKONOMISKE DISPONERINGSFULJE

(“SIKKERHEDSPULJEN”)

Forligspartierne er enige om, at forsvarsrammen tilføres en merbevilling på i alt 3 mia. kr. i den kommende forlignsperiode.

Herudover er forligspartierne enige om, at der oprettes en sikkerhedspulje til finansiering af uforudsete og nyopdukkede udgifter i forlignsperioden til sikring af den bedst mulige beskyttelse af dansk militært og civilt personel udsendt i missionsområderne. Midlerne i denne pulje afsættes på Finanslovens §35 og kan alene anvendes efter godkendelse i forlignskredsen.

Forsvaret skal i de tilfælde, hvor ændrede og uforudsete vilkår og trusler medfører et merudgiftsbehov, først undersøge, om der er ledige midler i forsvarrets omstillingspulje. Såfremt dette ikke er tilfældet, forelægges sagen for forlignskredsen, der beslutter en eventuel anvendelse af midler fra disponeringspuljen. Herefter udarbejdes et aktstykke, og den normale procedure herfor følges, under hensyntagen til evt. særlige sikkerhedsmæssige forhold.

Puljen kan f.eks. anvendes til at finansiere beskyttelsesmateriel og –tiltag, såfremt udsendt dansk personel udsættes for nye og uforudsete trusler i internationale operationer eller til finansiering af ny teknik eller nye metoder mv. til at imødegå alvorlige trusler, der allerede eksisterer.

Til puljen afsættes i forlignsperioden et engangsbeløb på 500 mio. kr.

FORSVARETS FREMADRETTEDE ØKONOMISTYRING

Indledning

Forsvaret har i 2008 reorganiseret forsvarets økonomistyring med en selvstændig økonomistab og en økonomidirektør, der er forankret ved forsvarets øverste ledelse. Reorganiseringen har samtidig medført en ændret tilgang til forsvarets økonomistyring med tre fokuspunkter: Bedre styring, bedre budgettering og bedre planlægning.

Der er således sket en styrkelse af opfølgningen på periodebudgetter, der i højere grad end tidligere indebærer en systematisk og detaljeret rapportering, herunder ikke mindst i forhold til de funktionelle tjenester. Der vil fremadrettet ske en styrkelse af budgetteringen på relevant detaljeringniveau og i forhold til styringsrelevante parametre, hvilket vil give grundlag for en forbedret opfølgning og for effektiviseringer mv. Forsvarets årsprogram vil desuden i højere grad skabe sammenhæng mellem mål og midler, ligesom økonomiske handlemuligheder i finansåret vil identificeres.

Den ændrede interne økonomistyring er præsenteret for Rigsrevisionen og implementeres for alle forsvarets myndigheder.

Forsvarets fremadrettede økonomistyring

Forligspartierne er enige om, at der i forligsperioden skal fokuseres på at sikre et retvisende billede af det økonomiske forbrug, skabe gennemsigtighed og grundlag for yderligere effektiviseringer mv. samt sammenhæng mellem mål og midler.

Således vil Forsvarskommandoen i løbet af den kommende forligsperiode foretage budgetanalyser af centrale dele af forsvarets økonomi. Budgetanalyserne skal sikre effektiviseringer i forsvaret og bidrage til bedre økonomistyring og øget gennemsigtighed i forsvarets økonomiske forhold. Forsvarsministeriet og Finansministeriet vil i fællesskab tilrettelægge og gennemføre budgetanalyserne.

Derudover vil der etableres en tæt og entydig sammenhæng mellem finanslovsbevillingen og Forsvarskommandoens interne årsprogram og forsvarets videreførselsadgang reduceres gradvist til det generelle statslige niveau.

Forligskredsen forelægges derfor i starten af 2010 strategier vedrørende muligheden for:

- At sikre løbende omkostningseffektiv styring af forsvaret.
- Optimering af tilrettelæggelsen af sags- og arbejdsgange i forsvaret, herunder hjemmevernet.
- Løbende at identificere best practice i forskellige grene af forsvaret for at sikre løbende organisatorisk udvikling, mere effektiv ressourceanvendelse og klart fokus i forsvarets samlede opgavevaretagelse.

Erfaringer fra lignende omstillings- og udviklingsprocesser i staten inddrages i forsvarsledelsens arbejde ved at forankre udviklingen af ovennævnte strategier i en styregruppe med deltagelse af Forsvarsministeriet og Finansministeriet.

Detaljerede oplysninger om struktur og ressourceforbrug vil fremgå af de årlige finanslove. De årlige forslag til finanslov samt aktstykker, der udfylder budgettet, drøftes forudgående med forligspartierne.

Derudover forelægges forligskredsen status for implementeringsplanen, hvori forsvarsforligets målsætninger, implementering og økonomiske delrammer samt resultater af benchmarkanalyser indgår.

Som hidtil vil der blive gennemført regelmæssige møder mellem partierne bag forligsaftalen. Sådanne møder vil som minimum altid omfatte status vedr. implementering af forsvarsforliget, status vedr. de internationale operationer, status vedr. forsvarets økonomi samt andre forhold inden for forsvarsforligets rammer, der har betydning for personelstruktur og materielanskaffelser m.v.

Møderne har blandt andet til formål at sikre, at forsvarets struktur, kapaciteter og materielanskaffelser løbende tilpasses udviklingen i forsvarets opgaver, missioner og økonomi. Forligskredsen skal således bl.a. løbende overveje eventuelle fornødne korrektioner af forsvarets og hjemmeværnets udvikling i forligsperioden for at sikre optimal relevans af forsvarets og hjemmeværnets kapaciteter.